

DE ONDERWIJSVISITATIE **Toerisme**

Een evaluatie van de kwaliteit van de Master of Science in het Toerisme
aan de Vlaamse universiteiten

www.vluhr.be/kwaliteitszorg Brussel - september 2015

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
TOERISME**

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2015/12.784/28

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Toerisme. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de Master of Science in het Toerisme aan de Vlaamse universiteiten. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleiding. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleiding. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleiding. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de betrokken opleiding en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kan de opleiding gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleiding betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaart de opleiding dit rapport als een kritische weerspiegeling van haar inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in haar opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

	Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg	3
	DEEL 1 ALGEMEEN DEEL	
Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Toerisme	9
Hoofdstuk II	Tabel met scores	13
	DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORT EN SAMENVATTING	
	Master of Science in het Toerisme	19
	BIJLAGE	
	Personalialia van de leden van de visitatiecommissie	41

VERIFIEERBARE FEITEN¹

- Hoofdstuk I** Bezoekschema
- Hoofdstuk II** Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur
- Hoofdstuk III** Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel
- Hoofdstuk IV** Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling
- Hoofdstuk V** Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten
- Hoofdstuk VI** De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte
- Hoofdstuk VII** Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.).

¹ De verifieerbare feiten zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Toerisme

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Toerisme verslag uit van haar bevindingen over de Master of Science in het Toerisme die zij in het voorjaar 2015, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDING

Ingevolge haar opdracht bezocht de commissie de opleiding Toerisme aan de KULeuven van maandag 30 t.e.m. dinsdag 31 maart 2015.

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Toerisme werd bekrachtigd door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 16 mei en 24 oktober 2014. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 1 december 2014 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 20 januari 2015.

De visitatiecommissie heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter
 - **Prof. Dr. Greg Richards**, Hoogleraar Leisure Studies Tilburg University en NHTV Breda, Nederland

- Domeindeskundige leden
 - **Prof. dr. Alain Decrop**, Hoogleraar Economie en Dean van de Faculteit Economie, Sociale Wetenschappen en Management Universiteit van Namen, Namen
 - **Prof. dr. Rene van der Duim**, Buitengewoon Hoogleraar Sociologie Universiteit van Wageningen en Voorzitter ATLAS, Wageningen Nederland.

- Student-lid
 - **Sandra van der Lee**, Master Leisure, Tourism and Environment, Wageningen University & Research

- Projectbegeleider
 - **Ciska De Ruyver**, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze visitatie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een zelfevaluatie-rapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatie-rapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatie-rapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatie-rapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal masterproeven grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 9 maart 2015. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op het af te leggen bezoek. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie *bijlage 2*) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatie-rapport.

3.3.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instelling heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleiding. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatie-rapport.

Daarnaast werd een bezoek aan de faciliteiten ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instelling gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens het bezoek is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel en de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding meegedeeld.

3.3.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeter-suggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeter-suggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijke van de betrokken opleiding werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

HOOFDSTUK II

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntschaal.

In het opleidingsrapport is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in het opleidingsrapport.

Verklaring van de scores op de generieke kwaliteitswaarborgen:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld
Onvoldoende (O)	de generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig

Regels voor het bepalen van de scores voor het eindoordeel:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 - Beoogd eindniveau	GKW 2 - Onderwijs- proces	GKW 3 - Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
Master of Science in het Toerisme	G	V	V	V

DEEL 2

Opleidingsrapport

Master of Science in het Toerisme

SAMENVATTING

Master of Science in het Toerisme

Op 30 en 31 maart 2015 werd de masteropleiding Toerisme, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De masteropleiding wordt gezamenlijk aangeboden door vier universiteiten (de KU Leuven, de Vrije Universiteit Brussel, de Universiteit Gent en de Universiteit Hasselt) en leidt tot een gezamenlijk diploma. De organisatie van de opleiding gebeurt verder in samenwerking met de Hogeschool Thomas More, de Katholieke Hogeschool VIVES, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool West-Vlaanderen, de Hogeschool PXL en de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. De opleiding is een eenjarige studie en richt zich zowel tot professionele bachelors als academische bachelors en masters. In het academiejaar 2014–2015 waren er in het totaal 34 studenten.

De algemene doelstelling van de opleiding is de student een grondige kennis verschaffen van en inzicht geven in de van nature complexe en multidisciplinaire aan toerisme gelieerde problemen, zodat zij kunnen anticiperen op trends die zij dan creatief kunnen invullen of waarmee zij oplossingsgericht aan de slag kunnen gaan.

Programma

De opleiding heeft haar instroombegeleiding op orde met haar voorbereidings- en schakelprogramma. Studenten kunnen inschrijven voor de opleiding na het succesvol doorlopen van een schakelprogramma (60 studiepunten), een lang voorbereidingsprogramma (30 studiepunten) of een kort voorbereidingsprogramma (12 studiepunten).

De opleiding omvat 60 studiepunten en bestaat uit een programma met zes modules: 'Toerisme marketing', 'Bedrijfseconomische aspecten in toerisme', 'Destination development', 'Cultural dimension of tourism', 'Toegepast toerisme' en de masterproef. De student kiest ook voor zes studiepunten een keuzevak. De masterproef van de opleiding is een schriftelijk verslag van een eigen onderzoek. Momenteel zorgt de plaats en het gewicht van de masterproef ervoor dat de studenten deze zelden binnen een academiejaar kunnen afmaken. De studeerbaarheid van het programma, zonder studieduurverlenging, is niet voor elke student evident.

De opleiding hanteert verschillende werk- en leervormen. De mix van lokaal en internationaal-georiënteerde leerstof en opdrachten is een sterkte van de opleiding. De internationale dimensie is duidelijk aanwezig in het onderwijsprogramma en er zijn verschillende internationaliseringsmogelijkheden voorzien.

Beoordeling en toetsing

De opleiding bestaat uit 2 semesters (september-januari) en (februari-juni) met elk een examenperiode aan het einde. Een tweede examenkans is mogelijk in een derde examenperiode (begin september). Er is een evenwicht tussen formatief en summatief toetsen per module. Voor het projectbeheer en de masterproef is er een specifiek protocol. Studenten worden bij beide beoordeeld op het proces en het eindproduct door meerdere docenten. De feedback over en transparantie van de cijfers zijn in orde.

Begeleiding en ondersteuning

De opleiding beschikt over moderne infrastructuur die in orde is en een nieuwe Campusbibliotheek Arenberg (Leuven) met ruime, ook digitale, gebruiksmogelijkheden en openingsuren. De opleiding heeft een tutor die contact onderhoudt met de studenten en mogelijke problemen in een vroeg stadium opvangt, dit wordt sterk gewaardeerd door de studenten.

Het merendeel van de afgestudeerden vindt binnen de zes maanden na het afstuderen een baan. De bekendheid van de opleiding zowel op de arbeidsmarkt als in het werkveld is niet zo groot. Als relatief jonge opleiding is de vertrouwdheid met de mastertitel nog steeds laag ook in de lokale context. Het programma wordt soms verward met de professionele bacheloropleiding en de meerderheid van studenten vindt momenteel geen baan binnen de toeristische sector.

OPLEIDINGSRAPPORT

Master of Science in het Toerisme

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding master of Science in het Toerisme. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding te Leuven op 30 en 31 maart 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen

bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het skillslab en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

Om in te gaan op de vraag naar een toerismeopleiding op academisch niveau en onder impuls van de Vlaamse overheid en de Vlaamse Raad voor het Toerisme, werd in februari 2005 de masteropleiding Toerisme opgestart. De opleiding is een **eenjarige studie** en richt zich zowel tot professionele bachelors als academische bachelors en masters. De voorbereidende trajecten voor de masteropleiding – het schakelprogramma voor de instromende professionele bachelors en het voorbereidingsprogramma voor de instromende academische bachelors en masters – gingen daarvoor voor het eerst van start op respectievelijk 4 september 2004 en 5 september 2004.

De masteropleiding wordt gezamenlijk aangeboden door vier universiteiten (de KU Leuven, de Vrije Universiteit Brussel, de Universiteit Gent en de Universiteit Hasselt) en leidt tot een gezamenlijk diploma. De organisatie van de opleiding gebeurt verder in samenwerking met de Hogeschool Thomas More, de Katholieke Hogeschool VIVES, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool West-Vlaanderen, de Hogeschool PXL en de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. De KU Leuven is de penvoerende en coördinerende instelling. De opleiding situeert zich binnen het Departement Aard- en Omgevingswetenschappen van de Faculteit Wetenschappen en wordt georganiseerd op de **Campus in Heverlee**.

De organisatorische eindverantwoordelijkheid voor de opleiding ligt in handen van de **stuurgroep**, die bestaat uit vertegenwoordigers van de tien deelnemende onderwijsinstellingen en stemgerechtigde vertegenwoordigers uit de toerismesector (Toerisme Vlaanderen, de Minister bevoegd voor toerisme, de Unie van Zelfstandige Ondernemingen en de Federatie van de Toeristische Industrie). Een permanente onderwijscommissie (POC)

die bestaat uit vertegenwoordigers van docenten, assistenten en studenten neemt het dagelijkse bestuur van de opleiding waar. De permanente onderwijscommissie wordt voorgezeten door een programmadirecteur.

De opleiding omvat 60 studiepunten gespreid over twee semesters van elk 30 studiepunten. De opleiding is Nederlandstalig met in het tweede semester een aantal opleidingsonderdelen die in het Engels worden gedoceerd. De opleiding wordt in voltijds dagonderwijs georganiseerd. Een deeltijds traject is mogelijk. In het academiejaar 2014–2015 waren er in het totaal 34 studenten. De opleiding heeft sinds haar ontstaan een licht schommelend aantal studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Toerisme als goed

Uit het zelfevaluatierapport, het bezoek en de gesprekken blijkt dat de opleiding een visie heeft op haar beoogd eindniveau en hiervoor een brede multidisciplinaire academische vorming, afgestemd op het werkveld, wil aanbieden. De algemene doelstelling van de opleiding is de student een grondige kennis verschaffen van en inzicht geven in de van nature complexe en multidisciplinaire aan toerisme gelieerde problemen, zodat zij kunnen anticiperen op trends die zij dan creatief kunnen invullen of waarmee zij oplossingsgericht aan de slag kunnen gaan. De opleiding wil hierbij bijzondere aandacht geven aan ten eerste het aanleren van academische vaardigheden die nodig zijn om de verschillende dimensies – zowel de publieke als de private – van deze problemen te analyseren en ten tweede aan het verwerven van een kritische houding ten aanzien van ontwikkelingen in het toeristische domein. De commissie vindt de beoogde doelstellingen geschikt en relevant. De opleiding zet ook sterk in op haar link met het werkveld. Studenten en afgestudeerden lieten weten dat dit een troef is. De masteropleiding profileert zich ten opzichte van andere opleidingen in toerisme als een brede **geïntegreerde opleiding** waarin alle aspecten van toerisme aan bod komen en als een onderzoeksgebaseerde opleiding met een bestaafing die onderzoek voert in de verschillende toeristische onderzoeksdomeinen. De commissie vindt samen met de afgestudeerden en de werkveldvertegenwoordigers dat het beoogde niveau goed zit.

In 2013 werd een domeinspecifiek leerresultatenkader (DLR) opgesteld, dat gevalideerd werd door de NVAO. De opleiding vertaalde de tien domeinspecifieke leerresultaten in dertien **opleidings specifieke leerresultaten** (OLR) die de DLR's afdekken. De opleiding maakte hiervoor ook een concordantiematrix op voor haar eigen OLR en het gevalideerde DLR. De OLR's kwamen tot stand na grondige bevraging van de stakeholders (studenten, docenten, alumni en werkveld) en worden vanaf nu regelmatig afgetoetst op hun relevantie bij deze stakeholders. De commissie vindt de OLR's helder geformuleerd en passend voor een eenjarige masteropleiding en waardeert ook het overleg hierover met de verschillende partners. De leerresultaten zouden nog verder aan kracht kunnen winnen door ze minder breed en veelomvattend te formuleren. Uit het bezoek blijkt dat de studenten bekend zijn met de opleidingsresultaten, deze worden via de ECTS-fiches en bij het begin van de colleges toegelicht aan de studenten. De commissie vindt het nuttig om het schakel- en voorbereidingsprogramma in relatie tot de leerresultaten te expliciteren, dit zal bijdragen aan een transparante aansluiting op de eigenlijke masteropleiding.

De links met het werkveld zijn ingebed in de bestuurlijke context van de opleiding. De commissie vindt de aandacht voor de visie van het beroepenveld positief. Uit de gesprekken blijkt dat het beroepenveld hierbij een gewaardeerde partner is reeds van bij de opstart. Een brede opleiding over economische aspecten enerzijds en maatschappelijke aspecten anderzijds is mede door de sector ingegeven alsook de nood aan professionals die zelfstandig en creatief kunnen werken. De commissie stelt vast dat de opleiding met de voorliggende leerresultaten en beoogde doelstellingen zeker een meerwaarde kan bieden voor het **werkveld**. De benchmarking met andere opleidingen Toerisme was in eerste instantie – op basis van het zelfevaluatierapport – niet helder voor de commissie maar bleek tijdens het bezoek wel gelijk gedocumenteerd te zijn.

De opleiding beoogt en heeft een hoog **internationaal karakter** met een internationale studiereis, internationale gastcolleges, de mogelijkheid tot het uitvoeren van eindwerkonderzoek in het buitenland en de uitgebreide faciliteiten voor internationale mobiliteit. Uit het gesprek met de studenten bleek dat zij de internationale studiereis een heel belangrijk leermoment vonden. De oprichting van het Urbain Claeysfonds voor de Master in het Toerisme in 2006 met als doel een impuls te geven aan de internationalisatie van de opleiding is hier exemplarisch voor. De middelen van het fonds worden gebruikt om buitenlandse onderzoekers en vertegenwoordigers uit het werkveld uit te nodigen voor gastlezingen. Zo werd ook in september

2014 een succesvolle conferentie en een internationale zomerschool, mede ondersteund door VLIR-UOS, ViaVia Tourism Academy en de Arenberg Doctoral School, georganiseerd. De commissie waardeert de internationale gerichtheid van de opleiding.

De commissie concludeert dat het profiel en het beoogde eindniveau van de opleiding doorlopend worden getoetst en gevalideerd door de input van verschillende stakeholders en zo afgestemd blijven op de noden van het werkveld en het internationale vakgebied. Het flexibel bijsturen en afstemmen van de leerresultaten is een sterk punt van de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Toerisme als voldoende

In het academiejaar 2014–2015 introduceerde de opleiding een nieuw **curriculum met zes modules**. Elke module omvat verschillende Onderwijs-LeerActiviteiten (OLA's) en wordt verzorgd door een team van verschillende docenten. Een module-coördinator is eindverantwoordelijk voor zowel de aansturing van het onderwijs alsook voor het toetsen binnen de module. In module 1 'Toerisme marketing' (6 ECTS) worden kennis en vaardigheden verworven om een bedrijf of bestemming in de toeristische markt te plaatsen. In module 2 'Bedrijfseconomische aspecten in toerisme' (6 ECTS) worden inzichten verkregen in de financiële aspecten van de toeristische bedrijfsvoering en leren studenten een bedrijfsstrategie te ontwikkelen. In module 3 'Destination development' (9 ECTS) worden studenten bekend gemaakt met strategieën om een bestemming te ontwikkelen in specifieke beleids- en planningscontexten. In module 4 'Cultural dimension of tourism' (6 ECTS) leren studenten het wezen van cultuur en erfgoed te begrijpen als bron voor het ontwikkelen van toerisme, in het bijzonder van cultuur- en erfgoedtoerisme. Module 5 'Toegepast toerisme' (12 ECTS) bestaat enerzijds uit projectbeheer en anderzijds uit een internationale studiereis. In projectbeheer (9 ECTS) werken studenten in groep aan een project over een probleemstelling geformuleerd vanuit het werkveld. Tijdens de buitenlandse studiereis worden toeristische problemen en uitdagingen in een Europese regio vergeleken met de Vlaamse context. Module 6 omvat de masterproef (15 ECTS). Tot slot kiezen de studenten nog voor minstens 6 ECTS keuzevakken uit een lijst (Landschap, erfgoed en identiteit (6 ECTS), Summer School: Project Management in Sustainable

Tourism Development (3 ECTS), Geography of Developing Countries (6 ECTS), Cultural Urban Geography (3 ECTS), Conservation Policies (3 ECTS)) of nemen na goedkeuring keuzevakken op die worden aangeboden door het onderwijsconsortium Master in het Toerisme. De studenten waren positief over de mogelijkheid tot en het aanbod van keuzevakken, de Summer School bleek wel voor sommigen een dure optie te zijn. De opleiding bestaat uit 2 semesters (september-januari) en (februari-juni) met elk een examenperiode aan het einde. Een tweede examenkans is mogelijk in een derde examenperiode (begin september).

Doordat slechts een semester van het nieuwe programma reeds werd doorlopen ten tijde van het bezoek kunnen de commissie en de opleiding de effecten van het nieuwe curriculum nog niet volledig inschatten en evalueren. De commissie wil daarom met de nodige voorzichtigheid enkele eerste vaststellingen meegeven. De commissie meent op basis van het bezoek dat het nieuwe programma nog onvoldoende focus heeft waardoor de inhoudelijke **samenhang** nog niet op punt staat en er nog geen gedeeld verhaal is onder de docenten over het programma. De structuur van het programma toont momenteel een gebrek aan logica, coherentie en focus. In de huidige opzet dreigt de opleiding een capita selecta karakter te krijgen. De commissie vindt het wel positief dat iedereen het eens is over de multi- en interdisciplinariteit en moedigt de opleiding aan om samen een gedeeld verhaal over de opleiding op te bouwen op basis van een koppeling tussen het onderzoeksprogramma en het onderwijs en een duidelijkere profilering van het programma. De opleiding liet weten dat zij momenteel het multidisciplinaire en de bestemming als een basisconcept ziet van het programma en dat zij op termijn ook een meer bedrijfsmatig concept in samenwerking met UHasselt wil neerzetten. De commissie meent dat er focus kan zijn door een domeinafbakening binnen toerisme studies, bijvoorbeeld door een sterkere positionering van het programma rond toerismemanagement of toeristische bestemmingen als eenheid van analyse. Op dit moment is het programma nog te algemeen gepositioneerd, een focus op toeristische bestemmingen kan bijvoorbeeld ook de link en de inbedding in het Departement Aard- en Omgevingswetenschappen versterken. Een scherpe gedeelde inhoudelijke focus zal meer richting geven aan de multidisciplinaire invulling van het programma en de opleidingsonderdelen, zo kunnen ook docenten een verhaal hebben over waar hun OLA past in het programma.

De opleiding hanteert verschillende **werk- en leervormen**. Hoorcolleges worden gecombineerd met practica, opdrachten of terreinwerk. Zelfstandig

werk in de vorm van opdrachten zoals projectbeheer, terreinwerk en masterproef zijn voorzien. De studenten die de commissie sprak waren tevreden over de gebruikte werk- en leervormen, er werden wel enkele bedenkingen geuit bij de haalbaarheid van de vele groepswerken. De mix van lokaal en internationaal-georiënteerde leerstof en opdrachten is een sterkte van de opleiding. De commissie waardeert ook het OLA Projectbeheer als een goed vormgegeven werkvorm om het multidisciplinaire karakter van de opleiding te ondersteunen waarbij verschillende elementen bij elkaar gebracht worden. De commissie vond wel weinig pedagogische innovatie terug zoals problem-based learning of MOOCS. Wat zowel de interactie tussen student en docent kan bevorderen als de internationalisering van de opleiding kan versterken. De commissie stelde een grote verscheidenheid vast in de detaillering van de voorstelling van de verschillende modules alsook in de OLA ECTS-fiches en meent dat de omschrijving uniformer moet worden. De commissie oordeelt dat de voorstelling van het OLA Projectbeheer goed is uitgewerkt en meent dat dit voor elk vak zo zou kunnen gemaakt worden. De studenten hebben toegang tot de faciliteiten en voorzieningen waar alle studenten van de Faculteit Wetenschappen en van het Departement Aard- en Omgevingswetenschappen toegang toe hebben. Dit omvat materiële faciliteiten zoals leslokalen, seminarieruimtes, computerlokalen, de digitale leer- en communicatieplatformen en immateriële dienstverlening zoals de sociale dienst, de huisvestingsdienst,... De opleiding beschikt over heel moderne infrastructuur die prima in orde is en een nieuwe Campusbibliotheek Arenberg met ruime, ook digitale, gebruiksmogelijkheden en openingen. De commissie zag uitgebreid en diepgaand cursusmateriaal. De commissie vond ook vlot de digitale leermiddelen en gebruikte presentaties op Toledo (het elektronische leerplatform) terug.

De **masterproef** van de opleiding is een schriftelijk verslag van een eigen onderzoek (literatuurstudie, veldwerk, bronnenanalyse, empirisch onderzoek,...) over een voor het toerisme relevant vraagstuk of situatie. De docenten stellen reeds in het voorbereidingsjaar of schakelprogrammajaar een aantal masterproefonderwerpen voor. Studenten kunnen ook een eigen onderzoeksthema voorstellen. Sommige studenten en afgestudeerden lieten weten dat dit al heel vroeg is om een doordachte keuze te maken voor een onderwerp. Het onderzoeksproces wordt begeleid door de promotor met een eventuele copromotor. Er zijn twee formele feedbackmomenten: ten eerste de presentatie van een startnota waarin de student onderzoeksvraag, onderzoeksmethode en onderzoeksplanning voorlegt, en ten tweede een

tussentijdse presentatie waarbij de student feedback krijgt van promotor(en) en medestudenten. De commissie meent samen met de studenten dat de masterproefrichtlijnen duidelijk en in orde zijn.

De commissie vraagt de opleiding wel om kritisch te kijken naar de **plaats en het gewicht van de masterproef** in het programma. Momenteel is het combineren van een diepgaande theoretische voorbereiding om daarna te vertrekken op veldwerkonderzoek niet realistisch zonder studietijdvertraging. Dit heeft dan of invloed op het doorstroomrendement of op de methodologische aanpak. De commissie betreurt dit. De commissie meent dat daarom de opbouw van het maken van de masterproef doorheen het programma beter kan. Momenteel kan reeds voor aanvang van de eigenlijke opleiding gestart worden met het veldwerk en daarnaast besteden studenten veel tijd aan de proef die voor 15 ECTS staat. De commissie vindt dat de student enerzijds in staat moet gesteld kunnen worden om binnen de gestelde tijd in het voorziene programma een masterdiploma te halen en anderzijds dat het niet kan om aan een masterproef te beginnen vooraleer de opleiding aangevat wordt. Dit druist in tegen het uitgangspunt dat een masterproef vanuit het academische oogpunt opgesteld wordt – een afsluitend werk van de masteropleiding is – en dus niet onderweg of met vertraging vorm krijgt. De opleiding liet weten dat de onderzoeksvoorbereiding in het schakelprogramma en/of voorbereidingsprogramma wordt opgenomen. Maar dit is volgens de studenten en afgestudeerden niet genoeg. Het onderwijs in methoden en technieken van onderzoek blijkt in het voorbereidings- en schakelprogramma heel theoretisch te zijn, waardoor studenten zodra ze zelf aan de slag moeten een praktische kant missen, ze hebben het nog niet leren zelf doen. Daarom zijn de studenten vragende partij voor een OLA onderzoek in het eerste semester van de eigenlijke master. De commissie meent, samen met de studenten, dat meer geconcentreerde onderzoekstijd in het tweede semester wenselijk lijkt en dat in het eerste semester nog een methodologisch voorbereidend OLA kan opgenomen worden (cfr. infra). Mogelijkheden zijn het aantal studiepunten verhogen en het concept veranderen, de planning of plaats in het curriculum aanpassen of bijvoorbeeld meer integratie met OLA 5.1 Projectbeheer in toerisme.

De commissie heeft enkele bedenkingen over het **onderzoek** binnen de opleiding en het programma. De commissie stelt samen met de studenten en afgestudeerden vast dat de opleiding nog geen gedeelde en coherente visie heeft over hoe en aan wat voor soort onderzoek zij doet, waardoor onder andere de masterproefonderwerpen en aanpak heel divers zijn. De commissie kon wel een document inkijken waaruit blijkt dat de

opleiding de oefening onderzoekslijnen aan het maken is. De commissie is samen met de opleiding verheugd over de recentelijke uitbreiding van de onderzoeksgroep toerisme, die nu ook kritische massa begint te krijgen in bijvoorbeeld het onderwerp Sustainable Tourism en Ecotourism. De opleiding hoopt binnen enkele jaren een stevigere onderzoeksgroep op poten te hebben. De commissie moedigt de opleiding sterk aan dit verder uit te bouwen. De opleiding is verheugd dat er sinds de vorige visitatie een doctoraatstitel in Toerisme in het leven werd geroepen. De commissie vindt ook dat er nog een verbeteringslag kan gemaakt worden in de verwevenheid van onderzoek en onderwijs via de verschillende opdrachten via prioritaire inhoudelijk studerende onderzoeksthema's en -lijnen. Ook het invoeren van een methodologisch vak zou de uniformiteit kunnen verbeteren. De commissie moedigt de opleiding aan dit ter hand te nemen en uit te voeren om ook zo een gedeeld verhaal over de opleiding te laten ontstaan.

De commissie stelt vast dat de internationale dimensie duidelijk aanwezig is in het onderwijsprogramma. Uit het bezoek blijkt dat verschillende **internationaliseringsmogelijkheden** voorzien zijn en dat studenten hier aan deelnemen. Zo is er een internationale studiereis in het eerste semester ingeroosterd. Daarnaast is er een uitgebreid netwerk voor studenten-uitwisselingen met vier instellingen binnen Europa en met vijf instellingen buiten Europa. De opleiding stuurt jaarlijks verschillende studenten naar het buitenland en ontvangt ook heel wat buitenlandse studenten, onder andere ook van de Erasmus Mundus master in Sustainable Territorial Development (STeDE). De commissie vindt deze aanpak zeer positief. Om deze uitwisselingen mogelijk te maken worden twee modules in het tweede semester van de opleiding in het Engels gedoceerd. Ten slotte kunnen de studenten, los van uitwisseling, opteren voor een masterproef met een internationale dimensie en deze, in functie van de noden en wensen, koppelen aan terreinwerk in het buitenland, wat ook regelmatig gebeurt.

Er bestaat geen academische bacheloropleiding die logisch voorafgaat aan de masteropleiding waardoor de opleiding enerzijds professionele bachelors 'Toerisme en Recreatiemanagement' en 'Hotelmanagement' en anderzijds academische bachelors of masters uit economische wetenschappen, sociale wetenschappen, toegepaste taalkunde en omgevingswetenschappen rekruteert. De opleiding heeft haar **instroombegeleiding** op orde met haar voorbereidings- en schakelprogramma. Studenten kunnen inschrijven voor de opleiding na het succesvol doorlopen van een schakelprogramma (60 studiepunten), een lang voorbereidingsprogramma (30 studiepunten) of een kort voorbereidingsprogramma (12 studie-

punten). De opleiding heeft een duidelijke procedure voor het toewijzen van een gepast voorbereidingsprogramma of schakelprogramma. Voor de meeste instromende professionele bachelors is het schakelprogramma de eerste kennismaking met academisch onderwijs. Het schakelprogramma is specifiek voor deze doelgroep ontworpen om hen de nodige academische competenties aan te leren die nodig zijn voor een succesvol doorstromen naar de eigenlijke masteropleiding. Er is ook de mogelijkheid om het voorbereidingsprogramma samen met de master te volgen. De opleiding stelt vast dat het schakelprogramma ook een filter is voor de doorstroom naar de eigenlijke opleiding, 50 à 60 procent slaagt en stroomt door. Bij het voorbereidingsprogramma is dit 80 à 90 %. De opleiding heeft sinds de invoering van het nieuwe programma ook een tutor die contact onderhoudt met de studenten en mogelijke problemen in een vroeg stadium opvangt. Deze problemen zijn van verschillende aard zoals de samenstelling van het studieprogramma, de toegang en werking van de online leerplatformen,... Uit het bezoek blijkt deze nieuwe begeleiding prima te werken en sterk gewaardeerd te worden door de studenten. Naast de tutorwerking kunnen studenten via een aantal formele kanalen om begeleiding of ondersteuning vragen.

De commissie meent op basis van het bezoek en de eerste bevindingen van de studenten met het nieuwe programma dat de werkdruk en de opeenvolging van opdrachten kan verbeterd worden. Uit de gesprekken blijken de sequens van groepswerken, cases, projectbeheer en masterproef zwaar te zijn voor de studenten. Vooral de inbedding van de masterproef blijkt problematisch. Volgens de studenten is het vele groepswerk in de cases en de omvang van de masterproef verantwoordelijk voor een hoge werkdruk. De opleiding is zich hier ter dege van bewust en benoemt het als "60 credits is heel compact om alles te realiseren". Toch ziet zij het ook als een onderdeel van het leerproces. Tijdens het bezoek werden vanuit verschillende hoeken verschillende mogelijke aanpassingen naar voren gebracht zoals of een andere organisatie van het programma (OLA projectbeheer enkel het eerste semester laten bestrijken) zodat het realistischer wordt of het onderzoek en schrijven van de masterproef meer concentreren of de masterproeven korter maken (in overeenstemming met een master van 1 jaar) of minder opdrachten en groepswerken buiten het projectbeheer en de masterproef. De commissie stelde vast dat de opleiding oor heeft naar mogelijke oplossingen en vraagt de opleiding zich hier verder over te beraden, zodat de **doorstroom** van studenten niet vertraagd wordt.

De **uitstroombegeleiding** is heel beperkt, tot nu toe is er weinig informatie en begeleiding over de uitstroommogelijkheden. Er is momenteel ook geen systematische opvolging van de uitstroom. Dit academiejaar start de opleiding wel voor het eerst met een jobavond waar alumni komen spreken. Een alumniwerking ontbreekt nog. Er zijn af en toe wat losse initiatieven en er werd een facebook en linkedin account gemaakt. Uit de gesprekken blijkt dat alumni vragende partij zijn voor een alumniwerking. De commissie raadt de opleiding aan een alumni-netwerk uit te bouwen en te benutten.

De commissie ontmoette een deskundig en hardwerkend **docentenkorps**. Het docententeam is bij de start van het academiejaar 2014–2015 vernieuwd en uitgebreid. In 2014 werd door het departement Aard –en Omgevingswetenschappen een nieuwe docent Ecotoerisme aangesteld en de UHasselt levert nu een structurele inhoudelijke bijdrage aan de master. De commissie meent wel dat gezien het gewicht aan economische inhoud in het programma er momenteel weinig staf uit een faculteit economie lesgeeft, zij hoopt samen met de opleiding dat de nieuwe samenwerking met UHasselt hiervoor kan garant staan. De opleiding beschikt naast een negental vaste en bijna voltijdse stafleden (ZAP) over een zevental deeltijdse docenten (deeltijds ZAP) die specifieke expertise aanbrenge(n), nodig voor de multidisciplinaire aanpak binnen de opleiding. Er is een goed evenwicht naar leeftijd en geslacht. Na verschillende stafwisselingen de laatste jaren komt er stabiliteit in het team waardoor het terug mogelijk kan worden een gedeeld consistent verhaal over de opleiding en haar onderzoek te maken en een dynamisch team op poten te zetten. De commissie waardeert de mix van interne docenten en externe gastdocenten met aanvullende expertises. De dynamische toekenning van onderwijsopdrachten, waarbij gewerkt wordt met een open call in alle partnerinstellingen om in te tekenen vindt de commissie positief. De commissie vindt het een kracht van de opleiding dat ze recent een aantal experts heeft binnengehaald met elk hun eigen expertise, ook de bijdragen van visiting researchers worden door de opleiding gewaardeerd. De master wordt verder ondersteund door zes PhD-studenten, die een aantal onderwijsondersteunende taken op zich nemen. De Faculteit Wetenschappen vormt nieuwe lectoren en biedt professionaliseringssessies aan. Uit de gesprekken blijkt dat de lectoren vlot toegankelijk zijn voor de studenten.

De commissie stelt vast dat de faculteit de opleiding bewust ondersteunt en waardeert hierbij het duidelijke engagement van de facultaire structuren om de opleiding niet op een eiland te laten zitten. De programma-

coördinator, het POC, de modulecoördinatoren en de stuurgroep spelen een belangrijke rol in de programma-aansturing. De commissie vindt dit geen ideale **organisatiestructuur** om de opleiding te bewaken omdat het niet helder werd waar de uiteindelijke keuzes gemaakt worden en beslissingen genomen worden. Soms lijkt het dat het programma te veel gestuurd wordt door externe ontwikkelingen zoals stafwisselingen en vragen uit het werkveld, wat een kwetsbaarheid is. De commissie meent dat een efficiënter organigram en besluitvorming met enkel gemotiveerde en rechtstreeks betrokken partners rond de tafel, in het bijzonder in de stuurgroep, ook kan zorgen voor een gedeelde en duurzame visie op de opleiding.

De opleiding waarborgt voldoende innovatiekracht onder andere door haar stuurgroep en de POC. De afgestudeerden lieten weten dat de opleiding verbeterpunten opvolgt en doorvoert. Studenten voelen zich gehoord via het POC en kunnen via de online opleidingsonderdeelevaluaties hun lectoren en de vakinhoud evalueren. De commissie vindt de openheid voor verandering een sterk punt van de opleiding. De commissie stelt vast dat de opleiding een systeem voor haar **kwaliteitszorg** heeft dat ze gebruikt om de opleiding vorm te geven. Zo werden verschillende acties genomen op het gebied van de voorbereidingsprogramma's en het schakelprogramma, werd de internationalisering verder uitgewerkt, werd het tutorschap ingevoerd en werd het docententeam gediversifieerd en uitgebreid. De commissie stelt vast dat niet alle aanbevelingen van het voorgaande visitatierapport werden overgenomen. De opleiding interageert voortdurend met haar werkveld maar – zoals de commissie eerder opmerkte – is het onduidelijk op basis van welke input welke beslissingen genomen worden. De commissie vraagt ook een verdere uniformering van procedures zoals bij de neerslag van de masterproefbeoordeling. De commissie merkte tijdens het bezoek dat de opleiding nadenkt over wat haar te wachten staat. Ze heeft ongeveer in beeld wat de ontwikkelingen zijn. De commissie besluit dat de opleiding in volle ontwikkeling is en werkt aan verandering.

De commissie geeft voor deze generieke kwaliteitswaarborg een oordeel voldoende. De commissie besluit dat de onderwijsleeromgeving van de opleiding op orde is en dat er daadwerkelijk voeling is met het – internationale – vakgebied en werkveld. De commissie vindt wel dat er nog gewerkt kan worden aan de module-opbouw, de studeerbaarheid en de haalbaarheid van het voorliggende programma. Daarvoor is er nood aan een gedeelde visie over het programma en dient de plaats en het gewicht van de verschillende opdrachten en de masterproef herbekeken te worden.

Het nieuw samengestelde korps, de goede onderwijsleeromgeving, de innovatiekracht en de betrokkenheid van de faculteit geeft garanties dat de opleiding deze uitdagingen ter dege kan aanpakken. De commissie moedigt de opleiding aan om haar volgende stappen te zetten.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Toerisme als voldoende

De opleiding gebruikt verschillende toetsvormen en evaluatieactiviteiten die goed aansluiten bij de gestelde leerdoelen zoals permanente evaluatie, schriftelijke toetsen, mondelinge toetsen, self en peer assessment, paper en masterproef. Het **toetsbeleid** wordt ontwikkeld op basis van de OLR, zij vormen het kader bij het bepalen van werkvormen en formatieve en/of summatieve evaluatievormen per module. De module-coördinatoren bewaken het evenwicht tussen formatief en summatief toetsen per module. Om de studenten te activeren en van tussentijdse feedback te voorzien, worden periodieke evaluatiemomenten georganiseerd in vier van de zes modules. Studenten presenteren hun resultaten aan de medestudenten en het docententeam, waarop zij onmiddellijk feedback krijgen. De tussentijdse feedback werd uitgewerkt om het leerproces te ondersteunen en het eindresultaat te verbeteren. Deze evaluaties tellen niet mee in de eindscore. Uit de gesprekken blijkt dat studenten en afgestudeerden op voorhand goed weten wat van hen verwacht wordt en ook hun resultaten kunnen inkijken en feedback vragen. Uit een mapping van het toetsprogramma blijkt dat alle leerresultaten getoetst worden. De commissie vindt het positief dat de opleiding over een solide evaluatiestrategie beschikt met verschillende toetsvormen die studenten de mogelijkheid geven om meerdere vaardigheden aan te tonen.

Voor het projectbeheer en de masterproef is er een specifiek protocol. Studenten worden bij beide beoordeeld op het proces en het eindproduct door meerdere docenten. De masterproefbeoordeling gebeurt op 100 punten waarvan er 80 staan op inhoud en proces en 20 op presentatie die 45 minuten duurt. De **masterproef** wordt geëvalueerd door promotoren (eventueel samen met de co-promotor) en twee lectoren. Op basis van de proeven die de commissie inkeek, besluit ze dat de beoordeling en het eindniveau van de papers en masterproeven op orde zijn. Ieder jaar wordt de beste masterproef ook beloond met de Toerisme Vlaanderen Prijs.

De commissie vindt dat de toegekende beoordelingscores passend zijn, maar meent wel dat de beoordeling van de masterproef transparanter moet zijn. De commissie vraagt de opleiding daarom expliciet de facultair ontwikkelde beoordelingsformulieren te gebruiken bij de beoordeling van alle masterproeven. Vanaf het academiejaar 2014–2015 zullen deze verplicht worden gebruikt. De masterproef heeft een gewicht van 25% (15 ECTS) in de eindscore van de opleiding. Het door de commissie en studenten vastgestelde knelpunt met betrekking tot het lichte gewicht voor een omvangrijke masterproef werd door de opleiding zelf al opgemerkt. Hoe dit knelpunt zal aangepakt worden is momenteel nog onduidelijk gezien het nieuwe programma nog in een eerste doorloop zit. De commissie spreekt haar vertrouwen uit dat de opleiding dit ter dege zal aanpakken.

Het eindniveau van de afgestudeerden is zoals verwacht kan worden. Het merendeel van de afgestudeerden vindt binnen de zes maanden na het afstuderen een baan. De afgestudeerden lieten weten dat er binnen het werkveld zelf verwarring is over de **inzetbaarheid** en het niveau van de afgestudeerden. Op basis van alle gesprekken blijkt dat de bekendheid van de opleiding zowel op de arbeidsmarkt als in het werkveld niet zo groot is en beter kan. Als relatief jonge opleiding is de vertrouwdheid met de mastertitel nog steeds laag zelfs in de lokale context. Het programma wordt soms verward met de professionele bacheloropleiding en de meerderheid van studenten vindt momenteel geen baan binnen de toeristische sector. Studenten benoemden het als: “De opleiding doet geen belletje rinkelen als je solliciteert, je kan er niet op inspelen”, en afgestudeerden lieten weten dat het geen geëffend pad is om werk te vinden. Onder de alumni bleek er ook geen gedeeld beeld over waar de master Toerisme juist voor staat. De commissie vindt dat de opleiding het programma en zijn meerwaarde beter moet neerzetten bij het beroepenveld en in de brede arbeidsmarkt. Dit kan door een duidelijkere identiteit voor het programma te ontwikkelen (cfr. supra). Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding zich ter dege bewust is dat er meer aandacht moet besteed worden aan de verdere bekendmaking en erkenning van de waarde van de opleiding. De commissie moedigt hen hier in aan. De opleiding liet ook weten dat op langere termijn ook de samenwerking met de professionele bachelor verder kan uitgebreid worden; ook dit is een verdere ontwikkelpiste die de commissie aanmoedigt.

Het **diplomarendement** met ongeveer 65% van de studenten die afstudeert in het eerste jaar ligt in lijn met de cijfers van de opleiding Master in de Geografie. Deze opleiding wordt door de universiteit momenteel als

referentiepunt gebruikt, gezien nog geen bruikbare DHO-cijfers voorhanden zijn. Het diplomarendement toont een dalende trend. De commissie kon hier niet direct een reden voor vinden en vraagt de opleiding dit blijvend op te volgen.

Samengevat concludeert de commissie dat het gerealiseerde eindniveau op orde is. De beoogde leerresultaten blijken uit de masterproef, waar studenten kunnen laten zien dat ze in staat zijn om zelfstandig wetenschappelijk onderzoek te bedrijven. Dit is een duidelijke ondersteuning voor de academische oriëntatie van de opleiding. De afgestudeerden zijn inzetbaar en beschikken over de vereiste competenties om in een complex en snel veranderende omgeving te werken. Studenten hebben een brede visie op het werkveld en de analytische vermogens om met multidisciplinaire problemen om te gaan. De commissie vindt wel dat er nog heel wat werk aan de winkel is met betrekking tot de profilering van de opleiding en haar afgestudeerden. Doordat de uitrol van de aanpassingen en de verdere doorontwikkeling van het programma nog volop aan de gang is en dus nog niet volledig 'zichtbaar' is voor de commissie, besluit ze om voor deze generieke kwaliteitswaarborg een voldoende te geven.

Integraal eindoordeel van de commissie

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de Master of Science in het Toerisme, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Expliciteer schakel- en voorbereidingsprogramma in relatie tot de leerresultaten van de masteropleiding zodat de aansluiting transparanter wordt.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Schrijf de ECTS-fiches uniform uit.
- Bouw een gedeelde visie op het programma uit, implementeer die en draag die uit. Versterk op basis hiervan de coherentie tussen de modules.
- Werk de studeerbaarheid van het programma zodanig uit dat studenten 60 credits op 1 academiejaar, zonder studieduurverlenging, kunnen halen.
- Herbekijk de plaats en het gewicht van de masterproef.
- Gebruik het onderzoek om ook focus in het onderwijs te brengen.
- Maak de besluitvorming efficiënter en versterk de identiteit van de opleiding door een eenvoudigere organisatiestructuur waar enkel maar gemotiveerde instellingen en medewerkers aanwezig zijn.
- Zet een alumninetwerk op.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Gebruik de facultair ontwikkelde beoordelingsformulieren bij de beoordeling van alle masterproeven.
- Ontwikkel eerst een helder opleidingsprofiel en zet daarna sterk in op de bekendmaking van de opleiding in het werkveld.
- Monitor het diplomarendement.

BIJLAGE

Personalialia van de leden
van de visitatiecommissie

Alain Decrop

Alain Decrop (°1972) is Dean of the Faculty of economics, social sciences and business administration, and Full Professor of Marketing at the University of Namur, Belgium. He is also a member of CeRCLe (Center for Research on Consumption and Leisure) and CCMS (Center for research on Consumers and Marketing Strategy). He holds master degrees in modern history and economics, and a Ph.D. in business administration. His research interests include consumer decision making, interpretive consumer research (CCT), qualitative methods, and leisure/tourism marketing. He is the author of "Vacation Decision Making" (CABI, 2006) and co-editor of the "Handbook of Tourist Behavior" (Routledge, 2009). His other works have appeared in a number of books and leading academic journals, including *Advances in Consumer Research*, *Annals of Tourism Research*, *Journal of the Academy of Marketing Science*, *Psychology and Marketing*, *Recherches et Applications en Marketing*, and *Tourism Management*.

Greg Richards

Greg Richards (°1968) is Professor of Placemaking and Events at NHTV Breda University of Applied Sciences and Professor of Leisure Studies at the University of Tilburg in The Netherlands. He is also President of the International Institute for Gastronomy, Culture, Arts and Tourism (IGCAT), the governing body for the European Region of Gastronomy programme. He has worked on projects for numerous national governments, national tourism organisations and municipalities, and he has extensive experience in tourism research and education, with previous posts at London Metropolitan University (UK), Universitat Roviria I Virgili, Tarragona (Spain) and the University of the West of England (Bristol, UK). He was a member of the Palmer/Rae team evaluating the impact of the European Cities of Culture (ECOC) for the European Commission, an international jury member for the selection of the Hungarian Capital of Culture in 2010, a contributor to the European Travel Commission study of City Tourism and Culture and an adviser on the development of national cultural tourism policy in Austria. He has advised the Dutch city of Den Bosch on the development of multi-annual cultural events programme to celebrate the 500th anniversary of the painter Hieronymus Bosch. In 2007 he conducted the evaluation research for both of the ECOC – Luxemburg and Sibiu (Romania), and he advised Stavanger 2008 on the final evaluation report for the 2008 ECOC. He has worked with Bob Palmer on a four new editions of the European Cultural Capital Report (2008, 2009, 2011 and 2012) and is currently working on the evaluation of ECOC events in the Netherlands, Portugal and Slovenia and is preparing a report for the OECD on the Creative Industries and Tourism.

René van der Duim

Prof. Dr. V. René van der Duim (°1953) studeerde toerisme de NHTV in Breda, theoretische sociologie aan de universiteit van Tilburg en promoveerde in 2005 in Wageningen. Hij werkt sinds 1991 aan de Wageningen Universiteit. Van 2009 tot 2014 was hij buitengewoon hoogleraar toerisme en duurzame ontwikkeling. Sinds 1 maart 2015 is hij benoemd als persoonlijk hoogleraar bij de leerstoelgroep culturele geografie. Zijn onderzoek richt zich vooral op de relatie tussen toerisme, natuurbescherming en ontwikkeling in Oostelijk Afrika. Hij is ook voorzitter van ATLAS, de European Association for Leisure and Tourism Education and Research.

Sandra van der Lee

Sandra van der Lee (°1992) studeert Leisure, Tourism and Environment aan de Universiteit Wageningen te Wageningen. Momenteel volgt ze de laatste vakken van het eerste jaar. In Wageningen maakt ze als student-lid deel uit van de programma commissie, hier komt ook de affiniteit met verbetering van onderwijs vandaan. Haar interesse in brede sociale fenomenen komt tot uiting in haar bachelor Wereldgodsdiensten aan de Universiteit Leiden te Leiden. Tijdens deze opleiding ontstond ook haar passie voor reizen, zodoende is ze in Wageningen terecht gekomen. Gedurende haar bachelor werkte ze onder andere voor een adviesbureau voor sportterreinen en op de luchthaven Schiphol.

